

Museu del Cinema
Col·lecció Tomàs Mallof

CUGAT

un gironí a Hollywood

Exposició temporal

Ajuntament de Girona

De Girona a Cuba, on va estudiar música, i d'aquí als Estats Units, on va trobar l'èxit, Xavier Cugat va ser un home que va viure intensament la vida. Va popularitzar la música llatina recorrent els millors locals de Nordamèrica amb la seva orquestra. Dins el món del cinema, va protagonitzar algun dels més destacats musicals dels anys quaranta, sobretot de la Metro. A Hollywood va ser una figura destacada del "star system" de l'època. Rita Hayworth, Fred Astaire, Frank Sinatra, Lana Turner, Ginger Rogers..., amics seus i que van ser dibuixats per la seva ploma. Cinc matrimonis i una vida sentimental intensa. El seu epitafi ho resumeix tot perfectament: "Cugat, que vivió".

Amb motiu del centenari del seu naixement, el Museu del Cinema vol recordar la figura de Xavier Cugat amb una exposició de fotografies de la Col.lecció Luís Gasca i diversos audiovisuals, que ens permetran recuperar alguns dels moments més significatius de la vida d'aquest gironí universal.

SUMARI

Fitxa tècnica
Descripció
Guió
Especificacions tècniques
Activitats relacionades

FITXA TÈCNICA

- Producció: Museu del Cinema-Col·lecció Tomàs Mallol
- Guió i textos: Luis Gasca
- Disseny: Pepo Rivero
- Muntatge audiovisual: Salvador Àngel
- Fotografies: © Col·lecció Luis Gasca
- Amb la col·laboració de: Filmoteca Española
Miquel Marcó i Folch
Televisió de Girona

DESCRIPCIÓ

Amb motiu del centenari del naixement de Xavier Cugat a Girona (1/1/1900), el Museu del Cinema organitza una exposició titulada "Cugat: un gironí a Hollywood", que vol ser al mateix temps un homenatge i un record d'aquest gironí universal.

Aquesta exposició s'inaugura el 24 de gener del 2000 a les 19 hores a la sala d'exposicions temporals del Museu del Cinema i durarà fins l'1 de maig. El seu objectiu és el de repassar els aspectes més destacats de la vida de Cugat centrant-nos en els següents àmbits:

- Cugat músic
- Cugat caricaturista
- Cugat amb les dones
- Cugat i el cinema

Una introducció i un epíleg, que hem titulat "el retorn", serveixen per iniciar i finalitzar aquesta exposició.

El contingut de l'exposició són 105 fotografies, cartells i caricatures la majoria d'ells de l'arxiu Luis Gasca. Aquestes imatges il·lustren perfectament la trajectòria vital de Cugat en els diversos àmbits que hem esmentat anteriorment.

Paral·lelament, es projecten tres audiovisuals que complementen aquesta visió de Cugat, la seva vida i la seva obra.

■ Introducció:

Text:

Uns ulls que eren quasi una escletxa per la que s'escapava un perpetu somriure interior. Els ulls de Xavier Cugat eren secrets, eixerits, tendres i infantils, però també audaçs, quan penetraven en el seu interlocutor a la recerca d'una fissura per on atrapar, amb tendresa i fermesa, aquell que furga en les seves arrels.

Els seus ulls contemplaren els esdeveniments de quasi un segle, però ho feren des d'una posició privilegiada, al costat del glamour, aquest terme que es va perdre quan va néixer la bellesa de l'arruga. El seu món fou primer en blanc i negre, vist per Cedric Gibbons director artístic de la Metro, i després en Technicolor. Ho va veure tot, ho va escoltar tot, ho va viure gairebé tot. Si deia alguna cosa, sonava a mentida, però a vegades era rigorosament certa. El que callava era encara més apassionant. Xavier Cugat: un català universal a qui encara alguns dels seus compatriotes no han perdonat que fos famós arreu del món.

Per això els seus ulls eren tan murrís, per això al final de la seva vida, la seva mà es movia en l'aire com quan dirigia la seva orquestra davant de les càmeres. Va néixer per a la caricatura d'ell mateix. En els anys vint ja dibuixava el seu propi autoretrat avançat, del que seria el seu rostre molts anys després: dos escletxes burletes, una barbata fugissera i un somriure que no pot amagar el que desitja amagar. Mirava perplex una Espanya de bingos, quan ell somniava amb casinos fastuosos, un país de pantalons amples i caiguts com els de Cantinflas, quan a ell els tallava el sastre d'Al Capone.

Franel·la grisa antracita, amb una ratlla blanca molt fina, la pipa a la punta dels llavis i el chihuahua substituint el violí de quan era jove, aleshores les rosses cobertes amb visons i erminis, pujaven al podi de la seva Orquestra al Waldorf Astoria per a premiar-lo amb un petó, quan sonava l'últim acord del bim, bam, boum.

Fotografies: Anys d'infantesa de Xavier Cugat

■ Cugat músic:

Text:

El nen del violí, el prodigi que meravellava als assidus dels concerts dominicals de l'Orquestra Simfònica del Teatre Nacional a La Habana. Tenia pinta d'estudiós i aplicat, ulleres de muntura rodona, amb pèl llustrós i molt negre, abundant llavors, i amb una cara de no haver trencat mai cap plat. Estava destinat a oblidar la música clàssica en el seu propòsit de popularitzar, amb notable èxit, la rumba, la conga, el cha-cha-chá...

Fotografies: Primers anys de Cugat com a concertista de música clàssica. Les Orquestres de música llatina de Cugat, les seves cantants (Carmen Miranda, Lina Romay, Abbe Lane...), els espectacles musicals en els millors locals d'Estats Units (Cocoanut Grove, Waldorf-Astoria...), el descobriment de noves estrelles. L'època daurada de la música llatina: cha-cha-cha, mambo, conga, salsa...

■ Cugat caricaturista:

Text:

Per a ell, el seu món, el món del cinema amb les seves estrelles rutilants, era un món de perfil. De Greta Garbo a Dolores del Río, del president dels Estats Units al rei Juan Carlos, sempre fou capaç, fins i tot quan el pols li tremolava, de representar amb quatre traços ben fets, una mica de l'ànima dels que estaven en el cim de la fama. Si d'ells en queda l'estela de l'èxit, Cugat fou el responsable de fer-los, amb els seus dibuixos inofensius, més entranyables, més humans.

Fotografies: Cugat dibuixant a actors, actrius i personatges famosos: Joan Crawford, Rita Hayworth, Lina Romay...

Caricatures: Exemples de les caricatures que realitzava Cugat de les estrelles de Hollywood: Charles Chaplin, Eric Von Stroheim, Pola Negri, Gloria Swanson...

■ Cugat amb les dones:

Text:

Dones acompanyant el músic, unes a l'ombra de matrimonis no tan pacífics com ell hagués volgut. D'altres, la majoria, actrius famoses, cantants de siluetes voluptuoses, dones fascinants de formes sinuoses, sempre esclatants de joventut, d'alegria de viure. Va saber viure per elles i per a elles, a vegades caient en el parany de la publicitat, sempre a l'ombra dels reflectors.

Fotografies: Les cinc esposes de Cugat (Rita Montaner, Carmen Castillo, Lorraine Allen, Abbe Lane i Charo Baeza) i diversos moments de la seva vida familiar. Les altres dones de Cugat amb qui va mantenir una estreta relació professional i d'amistat (Lana Turner, Lina Romay, Carmen Miranda, Fran Jeffries, Yvonne Martínez...)

■ Cugat i el cinema:

Text:

Mai va tenir una tasca brillant, un paper on pogués desplegar unes aptituds dramàtiques de les que mai no va presumir. Ell agafava una gosseta chihuahua sota el braç, mastegava una pipa perpètuament apagada, dibuixava quatre traços en el seu llenç blanc i dirigia. Dirigia com els àngels una orquestra que pujava i baixava, en perpètua marea, al compàs de la música.

Fotografies: La introducció de Cugat en el cinema. La participació de Cugat, fent d'ell mateix, en els musicals dels anys 40, sobretot de la Metro. La seva relació amb alguna de les principals estrelles de Hollywood: Mae West, Fred Astaire, Rita Hayworth, Shirley Temple, Errol Flynn, Frank Sinatra, Ginger Rogers, Jimmy Durante, Buster Keaton, Esther Williams, Elisabeth Taylor...

Cartells: Cartells d'algunes de les pel·lícules amb què va intervenir Cugat: *You were never lovelier* (Bailando nace el amor, 1942), *The heat's on* (Tropicana, 1943), *Stage door canteen* (Tres días de amor y té, 1943), *Bathing Beauty* (Escuela de sirenas, 1944), *A date with Judy* (Así son ellas, 1948). *On an island with you* (En una isla contigo, 1948). *Neptune's daughter* (La hija de Neptuno, 1949)...

■ El retorn:

Text:

Va tornar a la seva terra somniant, il·lús i amb els seus ulls ben oberts pensant que els seus compatriotes l'anirien a rebre amb els braços oberts, que obriria rendibles casinos a Eivissa al costat del seu amic Sinatra, que el país i la seva gent el cobriria de títols honorífics, de medalles, com si fos un soldat que torna amb el seu uniforme de milratlles de la guerra de Cuba. Tornava de moltes guerres, d'altres guerres, però no va trobar aquí, en les seves arrels, el repòs del guerrer. Només va tenir, fins a la seva hora final, el somriure condescendent dels que mai van descobrir la seva alçada, la seva tremenda i desbordant humanitat.

El seu enterrament fou una paròdia del que Cugat li hagués agradat. Fou precedit per l'exposició del seu cadàver en una capella ardent instal·lada en el Mercat de les Flors, per la que varen desfilar més de dues mil persones, i un senzill ofici en el que mossèn Jaume Reixach va alabar la seva qualitat humana, en un sermó amb referències literàries a Segarra, Josep Pla, la tardor i la seva estimada ciutat de Girona.

El van enterrar en la sepultura número 68 de la seva ciutat natal sota una làpida que diu "Xavier Cugat i Mingall. Català Universal. Cugat, que vivió".

Abbe Lane i Charo Baeza varen enviar corones de flors, encarregades des de Hollywood. El món de l'art només va estar representat per a vergonya dels qui tant li devien a l'home del somriure, per Mary Santpere, el pintor Modest Cuixart, el cantant Dyango i les vedettes Tania Doris i Regina Dos Santos.

La vida li va donar moltes coses i li'n negà també moltes d'altres. Per això l'únic dia en estat de consciència que passà a la Clínica Quirón (els seus ulls eren ja només una petita esclatxa per on encara veia la vida que se li escapava molt a poc a poc), amb un somriure desarmant, demanà a la seva infermera –"que guapa eres novia mía"— que li posés la barretina per a entrar de nou al quiròfan. Ja no tenia la pipa, ni el violí, però seguia veient el món en Technicolor. Com si les seves frases fossin obra d'un guionista de Hollywood, va reconèixer que "el colmo de la meva ambició seria morir el 31 de desembre de 1999". Morir amb el seu segle, descansar, marxar amb les mans a les butxaques.

"No recordo, amic meu, cap expressió d'odi cap a la meva persona. Aquesta és la meva riquesa".

Fotografies: Diverses imatges de Cugat en el seu retorn a Catalunya.

■ Audiovisuals:

1. Imatges del NO-DO cedides per la Filmoteca Española on apareix Xavier Cugat.
2. Documental per a televisió *Homenaje Mundial a Xavier Cugat*, dirigit per Carlos Soler el 1985 i produït per Rol 15 / Vídeo 3 Audio.
3. Muntatge audiovisual amb seqüències d'algunes de les principals pel·lícules en què va intervenir Cugat.
4. Entrevista a Xavier Cugat realitzada per Televisió de Girona, S.L. l'any 1988.

ESPECIFICACIONS TÈCNIQUES

- Exposició que ocupa la Sala d'exposició Permanent del Museu del Cinema: 100 m2
- L'exposició està formada per :
 - textos del guió de l'exposició
 - 87 fotografies
 - 12 reproduccions de cartells de cinema
 - 5 reproduccions de dibuixos
 - 1 dibuix original
 - 1 partitura original
 - 4 audiovisuals

ACTIVITATS RELACIONADES

Aquesta exposició durarà prop de 4 mesos i, durant aquest temps, es proposaran des del Museu diverses activitats sobre Xavier Cugat

Conferència:

- "Xavier Cugat, referent de la música llatina al cinema" a càrrec de Salvador Àngel.
Dimecres, 2/2/2000 a les 20 h. Museu del Cinema
Conferència acompanyada amb exemples musicals i cinematogràfics que repassarà la música de Cugat, de gran influència al cinema de Hollywood. També com a representant del patrimoni musical llatí amb el seu peculiar estil de fusió de ritmes, danses i melodies típiques de la música afro-cubana, argentina i mexicana.

Projeccions videogràfiques (organització Museu)

- *Bailando nace el amor (You were never lovelier)*. Dir.: William A. Seiter. 1942. Amb Fred Astaire, Rita Hayworth, Adolphe Menjou i Xavier Cugat i la seva Orquestra. Versió doblada al castellà. 97'.
Dissabte, 12/2/2000 a les 18h. Museu del Cinema
- *Escuela de Sirenas (Bathing Beauty)* Dir.: George Sidney. 1944. Amb Esther Williams, Red Skelton, Basil Rathbone, Bill Goodwin i Xavier Cugat i la seva Orquestra. Versió doblada al castellà. 101'.
Dissabte, 19/2/2000 a les 18h. Museu del Cinema
- *La hija de Neptuno (Neptune's daughter)* Dir.: Edward Buzzell. 1949. Amb Esther Williams, Red Skelton, Ricardo Montalbán i Xavier Cugat i la seva Orquestra. Versió doblada al castellà. 93'.
Dissabte, 26/2/2000 a les 18h. Museu del Cinema

Concert - Homenatge : (organitza la Fira del Disc de Girona)

- Concert homenatge a Xavier Cugat dins el marc de la Fira del Disc de Col.leccionista de Girona, a càrrec de la “Orquestra per a Xavier Cugat” .

Diumenge 5/3/2000. Fira de Girona .